

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет
Шосткинський інститут
Кафедра економіки та управління

«До захисту допущено»

В. о. завідувача кафедри

_____ Мануйлович Ю. М.

(підпис) (прізвище та ініціали)

«03» червня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 051 «Економіка»,
освітньо-професійної програми «Економіка і бізнес»

на тему: "Аналіз витрат сучасного підприємства"

Студента(ки) групи Ез-01ш _____ Бибик Анастасія Борисівна _____
(шифр групи) (прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

(підпис)

_____ А.Б.Бибик

(ініціали та прізвище студента)

Керівник _____ В.о. зав. кафедри к.е.н. Мануйлович Ю.М. _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Шостка – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Шосткинський інститут
Кафедра економіки та управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри економіки та управління Мануйлович Ю. М.

«26» січня 2024 р.

ЗАВДАННЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

за спеціальністю 051 Економіка,

освітньо-професійної програми «Економіка і бізнес»

студентці групи Ез-01ш

(шифр та номер групи)

Бибик Анастасія Борисівна

(ПІБ студента)

1. Тема роботи Аналіз витрат сучасного підприємства

затверджена наказом по ШІ СумДУ № 16-ОД від «01» квітня 2024 р.

2. Термін подання студентом закінченої роботи 30.05.2024

3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідити економічні витрати підприємства та їх структуру на прикладі конкретного підприємства

4. Об'єкт дослідження: показники діяльності ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».

5. Предмет дослідження: бізнес-процеси підприємства і витрати його діяльності

6. Кваліфікаційна робота бакалавра виконується на матеріалах: статтях публікаціях українських та зарубіжних вчених, законодавчих та нормативно-правових актів України щодо трудових ресурсів підприємства, а також інструктивно-методичних документах та фінансово-економічній звітності ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Поняття про економічні витрати	19.02.2024
2	Основні етапи аналізу витрат підприємства та вибір показників для оцінки ефективності витрат	25.03.2024
3	Оцінка ефективності структури витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»	17.05.2024

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи бакалавра:

У розділі 1 студент має дослідити теоретичні підходи до трактування категорії витрати

У розділі 2 студент має розглянути основні методичні підходи до аналізу витрат підприємства та вибору показників для оцінки ефективності витрат.

У розділі 3 студент має провести Оцінку ефективності структури витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»

8. Дата видачі завдання 26 січня 2024 року

Керівник кваліфікаційної роботи бакалавра _____
(підпис)

Мануйлович Ю.М.
(ПБ керівника роботи)

Завдання до виконання одержала _____
(підпис)

Бибик А.Б.
(ПБ студентки)

Анотація

Кваліфікаційна робота складається з 47 сторінок. У ній міститься 6 рис., 9 таблиць. Список використаної літератури включає 67 джерел.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Предмет дослідження: бізнес-процеси підприємства і витрати його діяльності.

Об'єктом дослідження є показники діяльності ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».

Мета роботи: дослідити економічні витрати підприємства та їх структуру на прикладі конкретного підприємства.

Методи дослідження: ряди динаміки, статистичний аналіз, метод порівняння.

Досягнуті результати та їх новизна: детально проаналізовані показники витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»» та запропоновано практичні рекомендації з приводу ефективності управління його витратами .

Структура роботи та її обсяг. Робота складається вступу , трьох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків.

У першому розділі роботи «Поняття про економічні витрати» досліджено теоретичні аспекти формування витрат на сучасному підприємстві та класифікаційні підходи.

У другому розділі «Основні етапи аналізу витрат підприємства та вибір показників для оцінки ефективності витрат» дана характеристика етапів аналізу витрат підприємства, підходи до аналізу структури витрат.

Третій розділ «Оцінка ефективності структури витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»» проведено аналіз діяльності даного підприємства та його структури витрат, надані практичні рекомендації з приводу ефективності управління його витратами.

Ключові слова: витрати, структура витрат, рентабельність, управління витратами, собівартість продукції, виручка від реалізації продукції.

Зміст

Вступ.....	6
Розділ 1. Поняття про економічні витрати.....	8
1.1 Сутність економічних витрат.....	8
1.2 Класифікація витрат підприємства	11
1.3 Фактори, що впливають на витрати.....	14
Розділ 2. Основні етапи аналізу витрат підприємства та вибір показників для оцінки ефективності витрат.....	17
2.1.Характеристика основних етапів аналізу витрат підприємства.....	17
2.2.Аналіз структури витрат підприємства.....	24
Розділ 3. Оцінка ефективності структури витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».....	31
3.1.Характеристика діяльності об'єкта дослідження.....	31
3.2.Аналіз кошторису та калькуляції за період 2019-2021 рр.....	34
3.3.Розрахунок основних показників ефективності діяльності підприємства.....	38
3.4.Практичні рекомендації для компанії щодо політики витрат.....	42
Висновки	46
Список використаної літератури	48

Вступ

Економічна діяльність супроводжується виробництвом і наданням товарів і послуг, які вимагають використання ресурсів і витрат підприємством.

Кожен бізнес прагне до зростання доходів, що сприяє розвитку і модернізації бізнесу, а також забезпечення соціальних гарантій своїм співробітникам.

Оскільки результат діяльності підприємства визначається різницею між доходами і витратами, неможливо оцінити діяльність без оптимізації та аналізу витрат.

Ефективне управління економічними витратами забезпечує їх скорочення і оптимізацію, сприяє зростанню прибутку і раціональній організації виробничих процесів.

Контроль витрат важливий для керівників бізнесу, оскільки рівень і динаміка витрат впливають на прибуток або збиток як для всього бізнесу, так і для окремих відділів.

Аналіз структури витрат-це процес вивчення та оцінки розподілу витрат між різними компонентами або категоріями компонентів. Оптимізація витрат-це процес аналізу та оцінки розподілу витрат між різними компонентами або категоріями компонентів. Цей аналіз дозволяє зрозуміти, які елементи діяльності компанії споживають найбільшу частку ресурсів і коштів.

Основною метою аналізу структури витрат є визначення ключових компонентів процесу витрат та його впливу на загальну ефективність бізнесу. Цей аналіз може включати наступні етапи:

- Розбиття витрат на основні категорії: витрати на сировину та матеріали, заробітну плату, амортизацію, витрати на енергію, транспортні витрати, адміністративні витрати та інші.
- Визначення відносної частки кожної категорії в загальній структурі витрат. Це може бути виражено у відсотках або у грошовому виразі.

- Аналіз та порівняння структури витрат зі стандартами або з попередніми періодами. Це дозволяє виявити зміни та тенденції у витратній структурі та виявити потенційні проблемні аспекти.
- Визначення факторів, що впливають на структуру витрат, таких як зміни в цінах на сировину, зміни в технологічних процесах, зміни в ринкових умовах тощо.

Аналіз структури витрат дозволяє підприємствам зосередитися на ключових аспектах своєї діяльності, виявити можливості для оптимізації витрат та прийнятті обґрунтованого рішення з метою підвищення ефективності.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних засад аналізу структури витрат та надання практичних рекомендацій щодо ефективності політики управління витратами конкретного підприємства. Мета вимагає дослідження таких аспектів:

- Дослідження природи економічних витрат.
- Аналіз факторів впливу.
- Дослідження методики аналізу витрат підприємства.
- Аналіз кошторису та калькуляції конкретного підприємства.
- Надання практичних рекомендацій підприємству з приводу ефективності управління його витратами.

Предмет дослідження: бізнес-процеси підприємства і витрати його діяльності.

Об'єктом дослідження є показники діяльності ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».

Практична значимість роботи у проведеній оцінці можливостей для ефективного управління витратами ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»».

Розділ 1. Поняття про економічні витрати

1.1 Сутність економічних витрат

Політика управління операційними витратами базується на основних тенденціях сучасного економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку [3,4,5,] та оцифрування бізнес-процесів [10,14,23]. Такі тенденції визначають перспективні бізнес-рішення.

Аналіз витрат і управління ними актуальні для сучасного бізнесу з таких причин:

Ефективний контроль витрат може допомогти зменшити тягар витрат і підвищити прибутковість компанії. Це особливо важливо на конкурентних ринках, де компанії повинні забезпечувати конкурентоспроможні ціни при збереженні адекватного рівня якості та випуску продукції.

Використовуючи аналіз витрат, ви можете визначити невикористані резерви ефективності та визначити сфери потенційної економії коштів. Це включає виявлення неефективних витрат, вдосконалення процесів, пошук альтернативних постачальників або оптимізацію виробничих операцій.

Контроль витрат допомагає забезпечити фінансову стабільність бізнесу та зменшити ризик фінансових втрат. Це дозволяє компанії уникнути нестачі коштів, забезпечити своєчасну оплату постачальникам і кредиторам, а також компенсувати витрати і прибуток.

Аналіз витрат є важливим компонентом стратегічного планування та прийняття рішень. Це допоможе визначити пріоритети та напрямки розвитку, обрати найбільш ефективні проекти та інвестиції та забезпечити здатність реагувати на зміни в економічному середовищі.

Контроль витрат допомагає посилити контроль над фінансовими потоками бізнесу. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми з витратами.

Витрати керують бюджетом, контролюють та забезпечують їх оптимізацію. Крім того, аналіз витрат та управління ними сприяють поліпшенню планування ресурсів, ефективному використанню обладнання та матеріалів, підвищенню

ефективності, скороченню відходів та збільшенню використання наявних ресурсів.

В результаті компанія може забезпечити більшу ефективність, конкурентоспроможність і стабільність своєї діяльності.

Витрати-це важлива і складна економічна категорія, яка має значний вплив на ефективність бізнесу [6,7,15,16]. Таким чином, інформація про витрати займає центральне місце в системі управління як на рівні підприємства в цілому, так і на рівні окремих структурних підрозділів. Аналіз і вивчення витрат необхідні, оскільки вони складають основу формування цінової політики, відображають рівень технологій і організації виробництва, демонструють ефективність управління, яка оцінюється шляхом порівняння витрат і фінансових показників. [1]

У законодавстві, зокрема в Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" та нормативних правових актах, що регулюють оподаткування доходів підприємств, використовується термін "сукупна вартість". Варто зазначити, що загальна вартість - це всі грошові, матеріальні або нематеріальні витрати платників податків, які використовуються для придбання товарів (робіт, послуг), які платники податків купують або виробляють для власної комерційної діяльності. Загальна вартість включає не тільки отримані ресурси, а й грошові витрати на покупку (вони класифікуються як надходять). Загальна вартість покриває лише витрати, пов'язані з виробництвом та продажем товару, а не всі можливі витрати.

За визначенням М.Г. Грешак і А.С. Коцуби, вартість компанії - це сума ресурсів, які компанія використовує в грошовому вираженні для досягнення певної мети. Собівартість відноситься до "явних (фактичних, кошторисних) витрат підприємства", тобто витрат, фактично понесених або розрахованих в ході економічної діяльності.

З іншого боку, вартість вказує на те, що активи бізнесу будуть зменшуватися або зобов'язання будуть збільшуватися в процесі управління. [4].

Важливо відзначити, що не всі виробничі витрати включені в собівартість продукції. Зокрема, якщо ви використовуєте стандартний метод калькуляції витрат, лише прямі витрати включаються до собівартості продукції, яка є сумою стандартної вартості, тоді як надлишкові витрати збільшують собівартість

продажів. Джерелом виробничих витрат є природні ресурси, що використовуються у виробничому процесі, а також виробничі ресурси, такі як праця, капітал та підприємницька діяльність. Ефективність використання цих ресурсів робить істотний вплив на формування виробничих витрат.

Важливо відзначити, що не всі витрати, пов'язані зі звітним періодом, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукту. Отже, для визначення собівартості продукції існують витрати, пов'язані з собівартістю продукції, тобто витрати, пов'язані з її виробництвом, і витрати за період, за який вони не були включені у вартість активу. Це вважається вартістю періоду, за який актив був включений у його вартість. їх втратили.

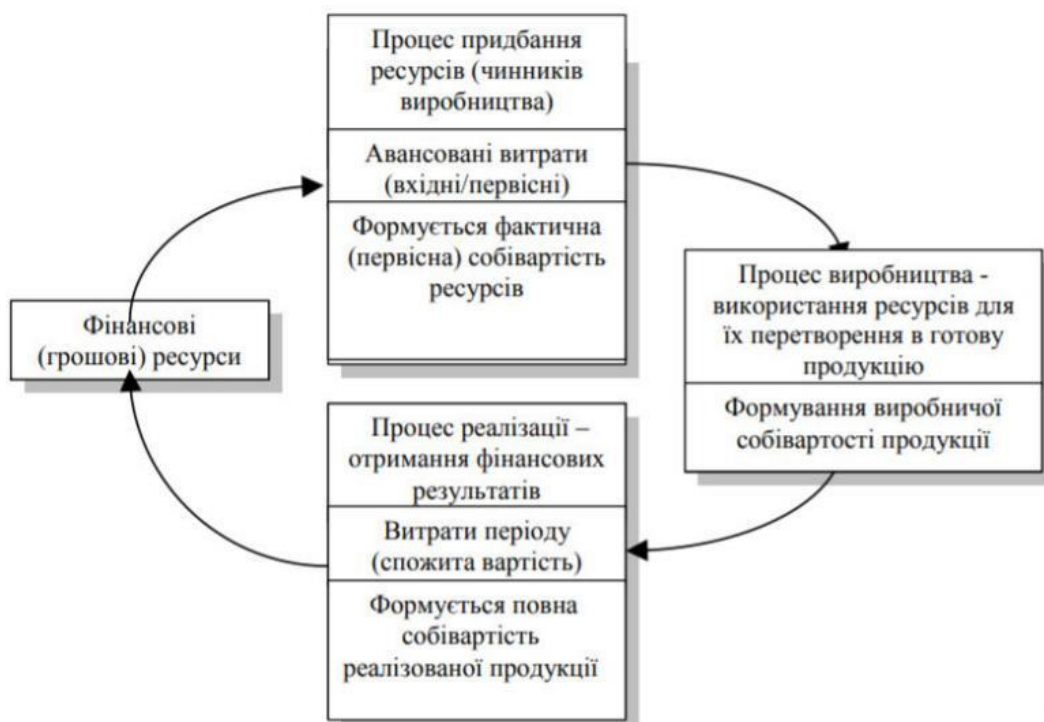
Підприємства, що займаються виробництвом продукції, включають управління витратами, маркетинг, дослідження, розробки та інші функції. Ці витрати враховуються окремо від витрат, включених до собівартості продукції, незалежно від того, вироблені вони в даний час або продані. Крім того, адміністративні витрати, витрати на продаж та інші операційні витрати різняться і в основному становлять витрати за період. Це дозволяє контролювати зовнішній вигляд і розмір під час покриття.

Основна концепція розуміння витрат полягає в тому, щоб представити їх у грошовому вираженні як суму ресурсів, що використовуються для досягнення певної мети, і це поняття "еквівалентно [5]."

Відповідно до концепції витрат, собівартість виробництва складається з 2 компонентів: прямих витрат на матеріали і витрат на конверсію. Прямі витрати безпосередньо включає вартість матеріалів, що використовуються в виробничому процесі. Витрати на конверсію включають прямі витрати на робочу силу та непрямі витрати, пов'язані з процесом перетворення матеріалів у готову продукцію. Витрати на конверсію дозволяють перенести вартість матеріалу на кінцевий продукт.

Поняття "витрати" має різний економічний зміст залежно від етапу руху або перетворення ресурсів в процесі операційного циклу. (рис. 1.1)

Рис 1.1 – Етапи руху ресурсів в операційному циклі підприємства

Операційний цикл, який включає придбання ресурсів, перетворення їх у готову продукцію та подальші продажі, включає грошове відстеження руху форвардних та споживаних витрат (суми витрат). Це означає, що вартість-це вартість різних видів економічних ресурсів (сировини, робочої сили, матеріалів та інших економічних ресурсів), виражені в грошовій формі, які відбуваються під час виробництва і продажу продукту [6].

1.2 Класифікація витрат підприємства за видами діяльності

Витрати-це економічні витрати, виражені в грошовій формі, які підприємство несе на покупку ресурсів і виконання різних операцій, спрямованих на виробництво і продаж продукції або надання послуг. До них відносяться витрати на закупівлю сировини, витратних матеріалів, обладнання, заробітну плату співробітників, плату за обслуговування, управлінські,

маркетингові, дослідницькі, дослідно-конструкторські та інші операційні витрати. Витрати є необхідним фактором формування виробничих витрат, що впливають на фінансові результати і ефективність підприємства.

Класифікація витрат-це система, яка розподіляє витрати за певними категоріями або групами залежно від різних критеріїв. Це дозволяє структурувати та упорядковувати витрати для аналізу, контролю та управління ними. Для класифікації витрат часто використовуються певні критерії:

Класифікація використовується для аналізу витрат за допомогою розширеної структури. Класифікація витрат передбачає оптимізацію за класами з урахуванням загальних характеристик об'єктів і встановлення між ними природних зв'язків. Кількість і тип класифікаційних характеристик визначають рівень деталізації і розуміння об'єкта.

Важливо відзначити, що вартість підприємства ділиться за типом діяльності підприємства з урахуванням обраних характеристик. Розподіл витрат за видами діяльності підприємства відображає основні аспекти діяльності, такі як виробництво, управління, маркетинг, Дослідження та розробки. Класифікація витрат за обраними критеріями дозволяє їх вивчити.

Таким чином, класифікація витрат - це інструмент, який використовується для систематизації та оптимізації потоку витрат компанії для кращого розуміння економічних процесів компанії та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.[7].

Необхідно зазначити, що витрати на підприємстві поділяються в залежності від видів діяльності підприємства (табл. 1.1) та в залежності від обраних ознак (рис. 1.2).

Таблиця 1.1 – Класифікація витрат підприємства за видами діяльності

Класифікація витрат підприємства за видами діяльності	
1. Операційна діяльність:	- основна діяльність; - інша операційна діяльність.
2. Фінансова діяльність:	- фінансові витрати (відсотки за кредитами, облігаціями та фінансовою орендою).
3. Інвестиційна діяльність	- витрати від участі в капіталі; - інші витрати.
4. Надзвичайна діяльність	- надзвичайні витрати.

Рисунок 1.2 – Класифікація витрат підприємства за різними ознаками

Чим більше характеристик використовується для класифікації витрат, тим чіткіше розуміння досліджуваного об'єкта. Таким чином, можуть застосовуватися всі види

класифікацій, оскільки вони допомагають знайти та проаналізувати більш детальну інформацію про вартість. Класифікація витрат також сприяє більш глибокому і детальному вивченню факторіальних ефектів факторів, що впливають на зміни витрат. Це дозволяє вам визначати і аналізувати окремі компоненти швидкостей потоку, сприяє кращому розумінню економічних процесів і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

1.3 Фактори, що впливають на витрати

Ефективність контролю витрат на підприємстві багато в чому залежить від всебічного аналізу економічних факторів. Факторний аналіз включає вивчення та оцінку впливу різних факторів, що впливають на вартість бізнесу. До них відносяться виробничі процеси, ціни на ресурси, зміни споживчого попиту, конкурентне середовище, економічні тенденції тощо [8].

Факторний аналіз дозволяє визначити взаємозв'язок між факторами та витратами або визначити фактори, які найбільше впливають на витрати компанії. Це дає керівництву можливість приймати обґрунтовані рішення щодо ефективного використання ресурсів, оптимізації витрат та забезпечення конкурентоспроможності компанії.

Аналіз економічних факторів допомагає визначити потенційні можливості для зниження витрат, поліпшення виробничих процесів, відкриття нових неділь і розвитку інновацій. Визначення резервів підприємства є важливим інструментом для досягнення позитивних результатів в області контролю витрат і підвищення його ефективності.

В процесі аналізу витрат на підприємстві, перш за все, необхідно виявити і систематизувати фактори, що впливають на обсяг витрат. Ці фактори можуть мати безпосереднє відношення до виробничого процесу або можуть бути пов'язані з іншими видами діяльності, необхідними для виробництва продукції. Важливо враховувати як кількісні, так і вартісні фактори витрат.

Далі необхідно розрахувати оптимізацію, напрямок і ступінь впливу між цими факторами, що впливають на вартість. Це може допомогти визначити, які

фактори мають найбільший вплив і як їх можна використовувати при прийнятті поточних або довгострокових рішень щодо контролю витрат.

Фактори, що впливають на формування операційних витрат, класифікуються наступним чином: вони розділені на 2 основні групи: зовнішню і внутрішню. Зовнішні фактори включають економічні умови, ринкові тенденції, політичні фактори, закони та інші зовнішні фактори. До внутрішніх факторів відносяться фактори, пов'язані з організацією виробництва, управлінням персоналом, технічними процесами, управлінням запасами та інші фактори внутрішнього середовища підприємства (Рисунок 1.3).

Рисунок 1.3 – Класифікація факторів впливу на витрати за сферою дії

Аналіз цих факторів дозволяє зрозуміти, як вони впливають на витрати, і визначити можливості використання цих чинників для прийняття ефективних управлінських рішень. Подальше вивчення цих факторів детальніше допомагає у виявленні резервів зниження витрат, їх оптимізації.

Оптимізація витрат на підприємстві передбачає реалізацію резервів зниження витрат з метою поліпшення ефективності та прибутковості діяльності підприємства. Після детального аналізу факторів, що впливають на витрати, можна ідентифікувати конкретні області, де можна здійснити оптимізацію.

Розділ 2. Основні етапи аналізу витрат підприємства та вибір показників для оцінки ефективності витрат.

2.1 Характеристика основних етапів аналізу витрат підприємства

Аналіз витрат на нашу діяльність забезпечує надання необхідної інформації для оптимізації та обґрунтування управлінських рішень для подальшої раціоналізації, а також всебічну оцінку отриманих результатів. Цей процес включає в себе рішення аналітичних задач, які можна розділити на 3 блоки: стратегічний, поточний (операційний) і ретроспективний (остаточний) аналіз.

Завдання стратегічного аналізу спрямоване на визначення основної мети бізнесу, яка зазвичай полягає в отриманні максимального прибутку за рахунок посилення конкурентної переваги. Для досягнення стратегічних цілей необхідно розробити тактичні заходи, які через певні Грудня можуть тимчасово підвищити рівень грошових витрат.

Поточний аналіз спрямований на оцінку поточної діяльності компанії. Це включає моніторинг витрат, управління виробничими процесами, управління запасами, фінансове планування та інші аспекти, що впливають на витрати. Результати поточного аналізу допоможуть визначити проблемні області і можливості зниження витрат.

Ретроспективний аналіз включає оцінку кінцевих результатів діяльності компанії. Це дозволяє нам зрозуміти, які конкретні дії та рішення сприяють досягненню певних витрат та результатів. Аналізуючи Історичні дані, ви можете визначити ефективні та неефективні аспекти витрат і використовувати ці знання для майбутнього стратегічного планування та управління.

Ретроспективний аналіз включає аналіз фінансової звітності, бухгалтерських записів, операційних даних та іншої відповідної інформації про витрати. Це дозволяє визначити, які конкретні дії та рішення призводять до понесених витрат, та оцінити їх вплив на фінансовий стан бізнесу.

Ретроспективний аналіз може виявити ефективні аспекти витрат, які допомагають досягти бажаних результатів, такі як зменшення неефективних витрат, Оптимізація виробничих процесів та покращення якості продукції,

одночасно виявляючи неефективні аспекти витрат, такі як надмірні витрати на зберігання, невикористані ресурси або нереальні фінансові витрати.

Отримані знання про ефективні та неефективні аспекти витрат можуть бути використані для покращення стратегічного планування та оптимізації управлінських рішень. На основі цього аналізу можна розробити нові стратегії управління витратами та управління, спрямовані на зменшення непотрібних витрат та підвищення ефективності виробництва.

Ретроспективний аналіз має 2 важливих аспекти: вивчення структури і динаміки витрат на рівні підприємства і в окремих центрах відповідальності.

Аналіз динаміки витрат спрямований на вивчення загальних тенденцій різних показників, таких як загальні витрати, операційні витрати, витрати на продаж, адміністративні витрати, витрати на продаж та інші операційні витрати. Прямі виробничі витрати зазвичай вказуються в обсязі продажів або виробництва, щоб виключити вплив кількісних факторів.

Динаміка і елементи загальної собівартості зіставляються з динамікою показників виручки, інфляції і масштабів діяльності підприємства. Це дозволяє отримати уявлення про економічну ефективність, проаналізувати взаємозв'язок оптимізації витрат і доходів, а також виявити тенденції в розвитку бізнесу.

Аналіз структури витрат допомагає визначити важливість окремих елементів і статей витрат, а також визначити ірраціональний аспект ресурсоемності і витрат ресурсів для різних типів продукції. Це також дає уявлення про сферу, що представляє особливий інтерес для менеджера, і дозволяє визначити плюси і мінуси діяльності з контролю витрат у бізнесі.

Поєднання структури витрат і динамічного аналізу дозволяє застосовувати комплексний підхід до дослідження витрат і знаходити найкращі способи управління ними. Такий підхід дозволяє виявити слабкі і сильні сторони витратних процесів підприємства, визначити сфери галузі, в яких можлива раціоналізація прибутку та витрат, а також ефективність. Аналіз структури витрат дозволяє враховувати різні фактори і статті витрат, щоб визначити їх важливість і вплив на вартість бізнесу в цілому. Це дозволяє визначити основні джерела витрат та визначити можливості оптимізації та зменшення витрат у цих сферах.

Аналіз динаміки витрат дозволяє спостерігати тренд показників витрат за певний період часу. Це допомагає не тільки визначити тенденції в загальних витратах, але також допомагає визначити взаємозв'язок між витратами і такими факторами, як дохід, інфляція і обсяг ділової активності. Це забезпечує ефективне планування та управління витратами, а також прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо раціоналізації витрат.

Об'єднавши структурний і динамічний аналіз, комплексний підхід до дослідження витрат дозволяє компаніям отримати повну картину процесу витрат, визначити можливості оптимізації і скорочення витрат, а також раціонально планувати і управляти витратами для досягнення стратегічних цілей компанії. Аналізуючи структуру витрат, компанії можуть визначити основне джерело витрат і визначити, які фактори сприяють збільшенню витрат. Це дозволяє нам зосередитися на цих областях і знайти способи їх оптимізації, наприклад, шляхом пошуку більш ефективних постачальників, впровадження енергозберігаючих технологій або поліпшення виробничих процесів.

Аналіз динаміки витрат дозволяє побачити, як витрати змінилися за певний період часу і як вони впливають на загальне фінансове становище компанії. Це допоможе виявити тенденції та передбачити майбутні витрати, а також визначити причини змін витрат та реагувати на них. Наприклад, якщо ваші витрати на рекламу зросли, але не призвели до збільшення продажів, можливо, вам доведеться переосмислити свою рекламну стратегію.

Комплексний підхід до дослідження витрат дозволяє компаніям краще розуміти процес витрачання коштів, знаходити ефективні способи оптимізації та скорочення витрат, а також приймати ефективні рішення з планування.

Контроль витрат для досягнення стратегічних цілей. Як результат, компанія може стати більш конкурентоспроможною, прибутковою та ефективною в управлінні фінансами.

З огляду на аналіз структури і динаміки витрат, рекомендується робити це по 2 аспектам: елемент і стаття витрат. Аналіз структури за елементами може проводитися на загальному рівні підприємства або в індивідуальному центрі відповідальності і за типом продукту.

В ході аналізу діяльності підприємств і організацій можна виділити 3 основних етапи робіт: підготовчий етап, основний етап і завершальний етап. Кожен з цих етапів має свої особливості і важливі питання, які необхідно враховувати.

У таблиці 2.1 представлена детальна інформація про кожен етап аналізу витрат, включаючи його зміст та характеристики. У цій таблиці наведено важливі рекомендації щодо проведення аналізу витрат та визначення критеріїв, які слід враховувати на кожному етапі. [10].

Таблиця 2.1 – Характеристика основних етапів аналізу витрат підприємства

Етапи аналізу		Характеристика	Заходи
Підготовчий етап	Складання плану економічного аналізу	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення мети, завдань, предмета і об'єкта аналізу; - Розподіл роботи між виконавцями; - Визначення джерел інформації, системи показників, методів і прийомів аналізу; - Рекомендації з послідовності і періодичності дослідження. 	<ul style="list-style-type: none"> - Складання плану аналізу і графіка його проведення; - Розробка програми і всього інструментарію аналізу (макетів таблиць, алгоритми розрахунків та інше).

Підготовчий етап	Забезпечення аналізу	<ul style="list-style-type: none"> - Інформаційне забезпечення аналізу; - Матеріально-технічне забезпечення. 	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення інформаційної бази аналізу; - Перевірка правильності даних; - Проведення монографічних і соціологічних обстежень.
Основний етап	Оцінка інформаційних матеріалів	<ul style="list-style-type: none"> - Систематизація інформації, оцінка її достовірності, достатності й адекватності програми та визначення методів аналізу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Підбір, перевірка повноти і якості використаної в аналізі інформації.
	Аналіз показників	<ul style="list-style-type: none"> - Оцінка стану та ефективності діяльності об'єкта аналізу; - Визначення показників і групування чинників впливу на величину собівартості; - Визначення резервів підвищення ефективності господарювання. 	<ul style="list-style-type: none"> - Статистична обробка та узагальнення даних; - Зіставлення показників; - Складання аналітичних розрахунків; - Факторний аналіз; - Заповнення аналітичних таблиць.

<p>Заключний етап</p>	<p>Остаточна оцінка результатів аналізу</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вивчення й узагальнення (групування, підрахунок) резервів виробництва; - Визначення заходів з реалізації; - Доведення до відома зацікавлених осіб про результати аналізу; - Систематичний контроль за виконанням рішення 	<ul style="list-style-type: none"> - Складання висновків, доповідних записок по результатам аналізу; - Коригування методики (за необхідністю) та організації аналізу; - Апробація результатів; - Розповсюдження передового досвіду.
-----------------------	---	---	---

Аналіз витрат підприємства включає кілька етапів аналітичної роботи [11]:

-Аналіз змін розміру та рівня витрат на підприємстві: цей етап включає загальну оцінку змін розміру та рівня витрат порівняно з попереднім періодом аналізу. Використовується розрахунок абсолютного відхилення загальних витрат, рівня витрат і швидкості зростання або зниження окремих показників.

-Аналіз змін обсягу і рівня витрат за окремими статтями і структурами витрат: на даному етапі зміни кількості витрат за окремими статтями або статтями, а також зміни в структурі витрат вивчення питомої ваги в загальному обсязі окремих елементів витрат дає можливість визначити тенденцію розвитку витрат підприємства в цілому, щоб визначити більш важливі і значущі статті витрат

-Аналіз змін обсягу і рівня умовних змінних і умовних постійних витрат: на цьому етапі витрати групуються по їх гнучкості в залежності від обсягу діяльності. Це дозволяє змінювати кількість і рівень умовних змінних і постійних

витрат, що важливо для визначення витрат і управління обсягом виробництва підприємства, включаючи "межа беззбитковості".

-Аналіз змін суми, рівня і складу витрат відповідно до інших кваліфікаційних критеріїв: на даному етапі сума, рівень і склад витрат визначаються в залежності від конкретних характеристик аналізу, в залежності від мети і глибини дослідження.

-Кількісна оцінка факторів, що впливають на формування витрат, як в масштабах всього підприємства, так і в окремих елементах витрат: на цьому етапі проводиться оцінка кількісних факторів, що впливають на формування витрат, для визначення загальної суми витрат і їх впливу на окремі елементи.

Кожен з цих етапів аналізу витрат надає компаніям цінну інформацію про зміни в розмірі, рівні та структурі витрат, дозволяючи їм визначати потенційні можливості для оптимізації та контролю витрат для досягнення стратегічних цілей.

Контролю витрат на підприємстві значною мірою сприяє правильний інформаційний та методологічний підхід до його аналізу. При проведенні паралельних аналітичних досліджень важливо використовувати розумно уніфіковану аналітичну схему для отримання узагальненої інформації. На поточному етапі розвитку українських підприємств основою системи контролю витрат є міжнародні або національні стандарти бухгалтерського обліку, зокрема, П(С)БО №16 "Витрати". Для порівняльного аналізу, наприклад, для порівняння із середніми показниками по галузі або кращими показниками і визначення конкурентної переваги, аналітична інформація, заснована на фінансовій звітності, особливо номер форми.2 " фінансові результати Інформація про вартість підприємства. [12].

2.2 Аналіз структури витрат підприємства

Аналіз виробничих витрат включає кілька ключових областей, які допомагають зрозуміти його структуру. Основними областями аналізу витрат на виробництво є:

-Аналіз витрат за факторами: ця лінія аналізу дозволяє враховувати виробничі витрати окремих факторів, таких як сировина, робоча сила, енергія та амортизація. Це дозволяє визначити, які фактори витрат є найважливішими, і вплинути на загальну вартість бізнесу.

-Аналіз витрат за статтями калькуляції: ця лінія аналізу складається з групування витрат відповідно до їх функціональної ролі у виробничому процесі. Витрати, наприклад, на сировину, матеріали, робочу силу, загальні виробничі витрати і т.д. його можна класифікувати як витрати. Це дозволяє визначити, які елементи розрахунку найбільше збільшують витрати та впливають на ефективність виробництва.

-Аналіз прямих витрат на матеріали та робочу силу: ця лінія аналізу спрямована на вивчення витрат, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів або послуг. Це дозволяє визначити, які матеріали та робоча сила є прямими витратами і наскільки вони використовуються в процесі виробництва.

-Аналіз непрямих витрат: цей рядок аналізу відноситься до витрат, які не можуть бути безпосередньо віднесені до певного товару чи послуги. Це можуть бути загальні виробничі витрати, адміністративні витрати.

Таким чином, аналіз структури витрат дозволяє на практиці оцінити матеріальну міцність, робочу і енергетичну міцність виробу. Це допоможе керівництву компанії зрозуміти, які ресурси найбільш часто використовуються у виробничому процесі і як це впливає на собівартість продукції.

Ви також можете використовувати аналіз структури витрат, щоб визначити тенденції зміни витрат і те, як вони впливають на виробничі витрати. Це дозволяє керівництву своєчасно реагувати на відхилення від прогнозних і нормативних показників витрат. Наприклад, коли витрати на матеріали та робочу силу зростають, ви можете приймати адміністративні рішення для оптимізації процесу

закупівель або підвищення ефективності використання ресурсів.

Знання структури витрат допомагає керівництву компанії приймати обґрунтовані управлінські рішення. Вони можуть використовувати цю інформацію для виявлення необґрунтованих витрат і пошуку способів їх скорочення. Аналіз структури витрат також допомагає оцінити ефективність інвестицій у виробничі ресурси та визначити конкурентну перевагу підприємства. Загалом, аналіз структури витрат є важливим інструментом управління, який дозволяє компаніям досягти ефективності та конкурентних переваг. [13]

Ось чому при плануванні та розрахунку виробничих витрат важливо класифікувати витрати за елементами та елементами розрахунку. Він дозволяє систематизувати витрати за їх економічним змістом і характером їх формування, що сприяє більш детальному вивченню та аналізу витрат.

Групування витрат за елементами (економічний зміст) є важливим для оцінки матеріальної, енергетичної, робочої та капітальної потужності продукту. Це дозволяє визначити, які ресурси компанія використовує для виробництва своєї продукції та в якій мірі. Цей тип аналізу допомагає визначити можливості для оптимізації витрат, зниження матеріальних і енергетичних витрат, а також ефективного використання трудових і капітальних ресурсів.

Класифікація витрат за статтями розрахунку відображає характер і мету формування витрат. Це дозволяє краще зрозуміти характер кожної статті витрат і встановити зв'язок між витратами і етапами виробничого процесу. Такий підхід сприяє ефективному контролю витрат і бюджетному плануванню бізнесу. Положення бухгалтерського обліку 16 "Витрати" визначає склад витрат за економічними елементами і встановлює загальноприйняті принципи їх класифікації та обліку.

Це допомагає забезпечити єдність підходів до обліку витрат у бухгалтерській практиці і сприяє зрозумілості і порівнянню фінансової інформації між підприємствами.

Таблиця 2.2 – Склад витрат за економічними елементами

Елементи витрат	Складові
Матеріальні витрати	Вартість витрачених у виробництві: сировини та основних матеріалів, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, палива та енергії, будівельних матеріалів, запасних частин, тари і тарних матеріалів, допоміжних та інших матеріалів. Продукція власного виробництва, що використовується для подальшої переробки на даному підприємстві, не включається до складу матеріальних витрат.[8]
Витрати на оплату праці	Заробітна плата за окладами і тарифами, премії та заохочення, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці.
Відрахування на соціальні заходи	Відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства та відрахування на інші соціальні заходи.[10]
Амортизація	Сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів.
Інші операційні витрати	Платежі на обов'язкове страхування майна і окремих категорій працівників, оплата відсотків за короткотермінові кредити і позики, витрати на сертифікацію і збут продукції, плата за оренду об'єктів у межах норм їх амортизації на повне відновлення, плата за пожежну і сторожову охорону тощо.

Таким чином, аналіз структури витрат за елементами включає визначення питомої ваги кожного елемента витрат в загальному обсязі витрат. Це дозволяє дізнатися, скільки коштує кожен предмет і який з них найбільш важливий.

Для контролю і зручності аналізу ви можете використовувати аналітичну таблицю, в якій перераховані елементи витрат і показані їх абсолютні і питомі ваги. Звичайно, ці дані представлені окремо для різних показників, таких як базовий (Історичний, звітний період, прогноз), фактичний і зміни цих показників за аналізований період.

Використовуючи цю таблицю аналізу, ви можете чітко візуалізувати структуру витрат та її зміни за період. Він надає цінну інформацію керівництву компанії для аналізу та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат, оптимізації ресурсів та планування подальших кроків.[15]

Проаналізувавши структуру витрат за елементами, аналітик може зробити наступні висновки:

- Зміни частки витрат на заробітну плату вказують на зміни трудомісткості продукту. Збільшення частки заробітної плати вказує на збільшення трудомісткості продукту, в той час як зменшення частки вказує на підвищення продуктивності праці або впровадження елементів автоматизації та іншого технічного прогресу.
- Зміна питомої ваги матеріальних витрат вказує на зміну продуктивності праці. Збільшення частки матеріальних витрат може вказувати на підвищення продуктивності праці, наприклад, за рахунок використання новітніх технологій або ефективного управління запасами. Зниження питомої ваги матеріальних витрат може вказувати на зниження продуктивності праці або раціоналізацію використання матеріалів.
- Зміна норми амортизації характеризує зміну технічного рівня виробничої та амортизаційної політики підприємства; збільшення частки амортизації може відображати збільшення активності підприємства з інвестування в нове обладнання і технології, впровадження інновацій. Зниження відсотка амортизації

може бути результатом старіння обладнання або зміни амортизаційної політики підприємства.

Такі результати допоможуть аналітикам і керівництву компанії зрозуміти тенденції і зміни, що відбуваються в структурі витрат. Їх можна використовувати для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Наприклад:

- Зміни в частці витрат на оплату праці можуть спонукати менеджерів оптимізувати бізнес-процеси, підвищити продуктивність праці або переглянути систему оплати праці.
- Зміни питомої ваги матеріальних витрат можуть вказувати на необхідність поліпшення ланцюжка поставок, використання більш ефективних матеріалів або оптимізації управління запасами.
- Зміна норми амортизації може призвести до обговорення необхідності модернізації обладнання, впровадження нових технологій або зміни амортизаційної політики.

Загалом, аналіз структури витрат за елементами полягає у наданні цінної інформації керівництву бізнесу, виявленні проблемних областей, виявленні потенційних можливостей для економії та підвищенні ефективності виробництва [15].

Групування виробничих витрат по області розрахунку використовується для контролю та аналізу витрат, а також для розрахунку виробничих витрат. Класифікація витрат за калькуляційними статтями дозволяє встановити зв'язок між витратами і технічними процесами і визначити призначення витрат.

Складання переліку і товарного складу для розрахунку собівартості продукції є обов'язком підприємства і має регулюватися обліковою політикою. Це означає, що кожна компанія може визначати свої власні елементи розрахунку, беручи до уваги деталі свого виробництва, методи планування і типи продуктів.

Угрупування витрат за розрахунковими статтями дозволяє проводити більш детальний аналіз виробничих витрат, визначаючи їх розподіл в залежності від типу і походження продукції, виробленої, наприклад, в цеху або на об'єкті. Це дозволяє керівництву підприємства надавати більш точну інформацію для

визначення планування виробництва, контролю витрат і ефективності різних відділів або типів продукції.

В цілому, угруповання витрат за статтями розрахунку є важливим інструментом для контролю витрат і розрахунку виробничих витрат на підприємстві. Він забезпечує систематичний контроль витрат, аналізує та порівнює їх з різними параметрами та допомагає приймати обґрунтовані рішення..

Аналіз виробничих витрат за статтями є важливою частиною оцінки ефективності бізнесу. Це дозволяє визначити економію або перевитрату кожної статті витрат, визначити сфери оптимізації виробничих витрат та шукати можливі резерви для зменшення витрат.

Детальний розрахунковий аналіз витрат включає визначення абсолютних і відносних відхилень по кожній статті витрат шляхом порівняння фактичних даних з даними за попередній період і прогнозом (плануванням). Він також обчислює частку кожної статті витрат у загальній вартості та визначає структурні зміни, що відбулися. Зміни в кожній статті витрат також аналізуються.

В ході аналізу особлива увага приділяється статтям зі значними витратами, неефективними витратами і збитками, а також статтями, на які припадає значна частина виробничих витрат.

Для подальшого дослідження резервів, які дозволять заощадити витрати на матеріальні, трудові та фінансові ресурси, аналітичне значення матимуть такі показники, як частка витрат у розрахункових статтях на гривню виробленої та реалізованої товарної продукції. Ці показники розраховуються шляхом ділення вартості кожного товару на кількість виробленої і проданої комерційної продукції відповідно.

Таким чином, аналіз витрат за допомогою деталізації витрат дозволяє нам визначити потенційні резерви для зменшення витрат та покращення виробництва [17]

На заключному етапі аналізу виробничих витрат проводиться загальний розрахунок резервів для зниження виробничих витрат і розробляються заходи по використанню цих резервів. Основними резервними ресурсами для зниження виробничих витрат є:

- Збільшення обсягу виробництва: виявляється при аналізі виробництва. Ці резерви створюються за рахунок економії умовно постійних витрат за рахунок збільшення виробництва.

- Зниження виробничих витрат за рахунок поліпшення експлуатаційних характеристик: ці резерви є результатом поліпшення виробничих процесів, зниження витрат і оптимізації використання ресурсів.

При розрахунку запасів для зниження виробничих витрат необхідно уникати подвійного підрахунку запасів. Для цього важливо пов'язати негативні наслідки недотримання певних заходів із заявленими і невиробничими витратами.

В результаті аналіз виробничих витрат завершується розрахунком загального резерву зниження витрат і розробкою спеціальних заходів по його використанню. Це дозволяє компанії визначити потенційні можливості для зниження витрат та підвищення ефективності виробництва.[17]

Розділ 3. Оцінка ефективності структури витрат ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»»

3.1 Характеристика діяльності об'єкта дослідження

Кондитерська корпорація "Рошен" є одним з найбільших виробників кондитерських виробів в Україні та Східній Європі, а також займає місце серед топ-30 найбільших виробників кондитерської продукції у світі. Головний офіс компанії знаходиться в Києві.

Назва "Рошен" походить від прізвища засновника Петра Порошенка, складаючи його прізвище з першої та останньої літер. У 2015 році Петро Порошенко оголосив на прес-конференції в Києві, що намір здати свої акції кондитерської корпорації "Рошен" під управління інвестиційної банківської компанії Rothschild, що належить родині Ротшильдів. З січня 2019 року Петро Порошенко передав свою частку "Рошен" в незалежний "сліпий" траст, керований трастовим фондом Rothschild Trust

"Рошен" виробляє близько 320 видів кондитерської продукції, включаючи цукерки, шоколад, карамель, печиво, вафлі, мармелад та торти. Серед широкого асортименту продукції найвідоміші і популярніші є торт "Київський", цукерки "Київ вечірній", "Червоний мак", "Шалена бджілка", "Корівка", "Шоколапки" та інші.

Корпорація включає такі підприємства:

ПрАТ "Київська кондитерська фабрика «Рошен»" у Києві;

ПрАТ "Вінницька кондитерська фабрика" 2 майданчики у Вінниці;

ПрАТ "Кременчуцька кондитерська фабрика" у Кременчуці;

Кондитерська фабрика Vonbonetti, Угорщина;

Клайпедська кондитерська фабрика, Литва;

ТОВ " Бісквітний комплекс Рошен";

ПрАТ "Вінницький молочний завод Рошен".

Крім виробництва значної кількості кондитерських виробів, корпорація "Рошен" також здійснювала інвестиції у розвиток свого виробництва і

будівництво нових об'єктів. У 2007 році було інвестовано приблизно 100 млн євро в розвиток виробництва та будівництво. Маріупольська, Київська та Кременчуцька кондитерські фабрики були модернізовані на загальну суму 13,3 млн доларів, а також було придбано автотехніку на 1,7 млн доларів.

У тому ж 2007 році був введений в експлуатацію логістичний центр у Яготині площею 60 000 квадратних метрів, який має місткість до 45 000 тонн готової продукції і сировини. Цей центр став важливим складовим елементом ланцюжка постачання "Рошен", забезпечуючи зберігання та розподіл продукції.

Ці інвестиції та будівництво допомогли корпорації "Рошен" зміцнити своє виробниче потенціал і підвищити ефективність своєї діяльності.

За період з 2013 по 2021 роки Київська кондитерська фабрика "Roshen" інвестувала 88,5 млн грн у виробниче обладнання та 243 млн грн у реконструкцію приміщень фабрики та благоустрій прилеглих територій.

Корпорація "Roshen" має таких власників: відомий український бізнесмен і політик, экс-нардеп, экс-глава ради Національного банку України, п'ятий президент України Петро Порошенко володіє 85% акцій, а В'ячеслав Москалевський - 13%. Петро Порошенко планував продати корпорацію "Roshen" після виграшу на виборах президента України 2014 року. У січні 2019 року Порошенко оголосив про підписання договору про передачу пакету акцій "Roshen" в управління незалежному трастовому фонду Rothschild Trust.

Продукція "Roshen" присутня у 55 країнах світу, включаючи Україну, Канаду, Європу, США, Грузію, Японію, Корею, Азербайджан, Вірменію, Ізраїль, Йорданію, Казахстан, Киргизстан, Китай, Кувейт, Молдову, Монголію, Нову Зеландію, Таджикистан, Туркменістан та інші країни.

Благодійність:

Корпорація "Roshen" активно займається благодійною діяльністю та підтримкою різноманітних благодійних проєктів. Деякі з благодійних ініціатив, які були реалізовані або підтримані "Roshen", включають:

Допомога ЗСУ. Зокрема зосереджується на підтримці поранених бійців. Компанія реалізує благодійний проєкт під назвою Nodus, який спрямований на забезпечення повноцінного лікування та реабілітації важко поранених

українських військових. Цей проект охоплює не лише Україну, а й країни, такі як Австрія, Німеччина, Греція та Словаччина, де бійці отримують необхідну медичну допомогу та реабілітаційні послуги.

Програма "Таблетка Щастя": "Roshen" спільно з Міжнародною благодійною організацією "Таблетка Щастя" регулярно організовує акції з безкоштовного розподілу кондитерських виробів серед дітей і потребуючих осіб. Це дозволяє надати допомогу тим, хто опинився в складних життєвих обставинах.

Підтримка медичних установ: "Roshen" активно співпрацює з медичними закладами та фондами для надання допомоги у поліпшенні медичного обладнання, лікувальних процедур та умов для хворих дітей та дорослих. Вони надають фінансову підтримку для реалізації проектів з розвитку медицини та лікування.

Підтримка освітніх проектів: "Roshen" спрямовує зусилля на підтримку освітніх закладів та програм, спрямованих на підвищення якості освіти, розвиток творчого потенціалу та навчання дітей. Вони надають матеріальну допомогу, створюють умови для доступу до освіти та розвитку молоді.

Екологічні проекти: "Roshen" підтримує проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів та екологічний баланс. Вони активно займаються впровадженням енергоефективних технологій у виробництві та підтримують ініціативи з екологічного просвітництва, відновлення екосистем, сортування відходів та інші заходи, спрямовані на збереження довкілля.

Підтримка культурних і спортивних заходів: "Roshen" підтримує культурні та спортивні події, фестивалі, концерти та змагання. Це може включати фінансову підтримку мистецьких проектів, спортивну інфраструктуру та спонсорство спортивних команд.

Соціальна допомога: "Roshen" надає допомогу соціально вразливим групам населення, таким як молоді сім'ї, люди похилого віку, люди з обмеженими можливостями та інші. Вони спрямовують свої зусилля на покращення умов життя цих груп, надають матеріальну допомогу, медичну та соціальну підтримку.

Це лише кілька прикладів благодійних проектів, які підтримує "Roshen". Компанія активно співпрацює з різними організаціями та фондами для забезпечення соціального та екологічного благополуччя та підтримки спільнот.

За півроку після початку широкомасштабного вторгнення російської армії Фонд Порошенка, компанія "Рошен" передала у ЗСУ допомогу на суму майже 46 млн доларів США

3.2 Аналіз кошторису та калькуляції за період 2020-2022 рр.

Аналізуючи дані за період 2020-2022 років, можна проаналізувати структуру витрат за економічними елементами на підприємстві "Київська кондитерська фабрика «Рошен»". Групування витрат включає всі витрати підприємства, включаючи роботи і послуги непромислового характеру.

Порівнюючи питому вагу відповідних елементів витрат за кілька звітних періодів, можна виявити зміни рівня витрат, що можуть бути обумовлені ступенем кооперування або впровадженням нової техніки.

Зазначимо, що для проведення аналізу використані дані за період 2020-2022 років, оскільки саме ця інформація була доступна у відкритих джерелах. Такий аналіз дасть змогу дослідити структуру витрат на підприємстві та виявити можливі зміни у відповідній політиці витрат, які можуть відбутися протягом цього періоду.

Таблиця 3.1 – Структура витрат за елементами на ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»», тис. грн.

Елементи витрат	Рік					
	2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Матеріальні затрати	75 585	33.09	72 316	28,2	68 961	19
Витрати на оплату праці	94 204	41.25	117 291	45,74	183 852	50.8

Відрахування на соціальні заходи	12 627	5.53	21 024	8.2	40 044	11.1
Амортизація	33 861	14.83	21 330	8.32	27 820	7.68
Інші операційні витрати	12 116	5.3	24 476	9,55	41 542	11.47
Разом	228 393	100	256 437	100	362 219	100

Структура витрат на виробництво свідчить, що дане підприємство належить до трудомістких виробництв, адже питома вага витрат на оплату праці становить значну частину всіх витрат на виробництво, а у 2022 році складає половину усіх витрат.

Таблиця 3.2 – Динаміка зміни структури витрат за елементами на ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»», тис. грн.

Елементи витрат	Зміна структури витрат у порівнянні з попереднім періодом за роками					
	2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Матеріальні затрати	-15 462	+0,33	-3 269	-4,9	-4 355	-9,55
Витрати на оплату праці	-11 039	+2,36	+23 087	+4,49	+78 561	+9,7
Відрахування на соціальні заходи	-2 660	+0,42	+8 397	+2,67	+18 020	+2,47
Амортизація	-4 476	+0,85	-12 531	-6,51	+6 490	-0,64
Інші операційні витрати	-17 067	-4,05	+12 360	+4,24	+7 066	-1,98
Разом	-50 431		+28 044		+105 782	

Таблиця 3.3 – Фінансові результати діяльності ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»», тис. грн.

Показники діяльності	Рік		
	2020	2021	2022
Чистий дохід від реалізації продукції	232 312	259 205	373 344
Чистий фінансовий результат (прибуток)	3 919	2 768	11 125
Обсяг реалізації, тис. тон	260	330	450

Протягом 2020 року, підприємство значно знизило свої витрати за кожним з економічних елементів, усього на 50 431 тис. грн. Найбільший вплив зазнав економічний елемент «інші витрати» (на 17 067 тис. грн.), що зменшило його питому вагу у складі витрат на 4,05%; економічним елемент «матеріальні витрати» на 15 462 тис. грн, однак це збільшило його питому вагу у складі витрат на 0,33% і аналогічно з витратами на оплату праці – було зменшено на 11 039 тис. грн. Це пояснюється зменшенням величини чистого доходу від реалізації продукції.

Протягом 2021 року, підприємство підвищило свої видатки, усього на 28 044 тис. грн. При цьому підвищення сталося через зростання витрат на оплату праці (+23 087 тис. грн.) і відрахувань на соціальні заходи (+8 397), хоча середня кількість працівників на підприємстві знизилась з 846 осіб до 741 особи; та інших операційних витрат (+12 360 тис. грн.), при цьому знизилися матеріальні витрати на 3 269 тис. грн. та амортизація на 12 531 тис. грн. У порівнянні з попереднім роком структура витрат дещо змінилася: збільшилися частки витрат на оплату праці (на 4,49%), відрахувань на соціальні заходи (на 2,67%) та інших операційних витрат (на 4,24%) та зменшилися частки матеріальних затрат (на 4,9%) та амортизація (на 6,51%).

Протягом 2022 року значно підвищилися загальні витрати (на 105 782 тис.

грн.), найбільше на даний показник вплинула величина витрат на оплату праці, адже вона збільшилася аж на 78 561 тис. грн. і збільшила власну частку у структурі витрат на 9,7%, у той самий час показник матеріальних затрат значно знизився (на 4 355 тис. грн.) і знизив власну частку у структурі витрат на 9,55%, інші елементи витрат зазнали незначних змін.

Таблиця 3.4 – Структура постійних та змінних витрат на ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»», тис. грн.

	Рік					
	2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Постійні витрати:	45 977	20,1	45 806	17,9	69 362	19,2
- адміністративні витрати;	17 404	7,6	20 973	8,2	36 974	10,2
- витрати на збут;	3 043	1,3	3 503	1,4	4 568	1,3
- амортизація;	25 530	11,2	21 330	8,3	27 820	7,7
Змінні витрати:	182 416	79,9	210 631	82,1	292 857	80,8
- матеріальні затрати;	75 585	33,1	72 316	28,2	68 961	19
- витрати на оплату праці;	94 204	41,3	117 291	45,7	183 852	50,8
- відрахування на соціальні заходи	12 627	5,5	21 024	8,2	40 044	11,2
Разом	228 393	100	256 437	100	362 219	100

Протягом обраного періоду спостерігаємо тенденцію до зменшення питомої ваги постійних витрат та збільшення величини змінних витрат, що пояснюється збільшенням обсягу виробництва. За 3 роки питома

вага адміністративних витрат збільшилася на 2,6%, питома вага витрат на збут не змінилася, а амортизаційні відрахування змінюються у сторону зменшення (з 11,2% до 7,7% за 3 роки). Структура змінних витрат також зазнає змін, а саме зменшується величина матеріальних затрат (з 33,1% до 19%), та збільшуються витрати на оплату праці (з 41,3% до 50,8%) та відрахування на соціальні заходи (з 5,5% до 11,2%).

3.3 Розрахунок основних показників ефективності діяльності підприємства

Розрахунок точки беззбитковості є важливою складовою для стабілізації діяльності підприємства, визначення ступеня залежності від різних факторів та встановлення меж, коли підприємство може продовжувати свою діяльність, а коли можуть виникати проблеми, що вимагають припинення або реорганізації.

Точка беззбитковості вказує на такі ключові показники:

- Мінімальний обсяг продажів, який необхідний для досягнення беззбитковості.
- Мінімально допустима ціна, за яку може продаватися продукція, щоб покрити всі витрати.
- Оптимальне поєднання ціни та обсягу продажів для досягнення максимальної ефективності.

Розрахунок точки беззбитковості може бути проведений як у грошовому, так і у натуральному виразі, залежно від особливостей підприємства та його виду діяльності. Цей аналіз допомагає визначити, які мінімальні умови мають бути виконані для забезпечення фінансової стійкості підприємства і прийняття раціональних управлінських рішень.

Для розрахунку точки беззбитковості у натуральному вираженні використовують формулу:

$$\text{нат} \quad \text{ціна прод.} - \frac{\text{пост. витр}}{\text{середні зм. витр. на 1цю}}$$

Для розрахунку точки беззбитковості розрахуємо ціну 1 тис. тони виробленої продукції, оскільки продукція компанії не є рівномірною.

$$\begin{aligned} \text{Ціна 1 тис. тони}_{2020} &= \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Обсяг реалізації}} = \frac{232\,312}{260} = 893,51 \text{ тис. грн.} \\ \text{Ціна 1 тис. тон}_{2021} &= \frac{259\,205}{332} = 785,47 \text{ тис. грн.} \\ \text{Ціна 1 тис. тон}_{2022} &= \frac{373\,344}{460} = 829,65 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Для розрахунку точки беззбитковості необхідно розрахувати середні змінні витрати на одиницю продукції (1 тис. тон).

$$\begin{aligned} \text{Сер. зм. витр. на 1цю} &= \frac{\text{обсяг реалізації}}{\text{}} \\ \text{СЗВ}_{2020} &= \frac{182\,416}{260} = 701,6 \text{ (тис. грн)} \\ \text{СЗВ}_{2021} &= \frac{210\,631}{332} = 638,3 \text{ (тис. грн)} \\ \text{СЗВ}_{2022} &= \frac{292\,857}{460} = 650,8 \text{ (тис. грн)} \end{aligned}$$

Тепер можемо розрахувати точку беззбитковості у натуральному вираженні:

$$\begin{aligned} \text{ТБ}_{\text{нат.2020}} &= 893,51 - 701,6 = 191,91 = 239,576 \text{ (тис. шт)} \\ \text{ТБ}_{\text{нат.2021}} &= 785,47 - 638,3 = 147,17 = 311,245 \text{ (тис. шт)} \\ \text{ТБ}_{\text{нат.2022}} &= 829,65 - 650,8 = 178,85 = 387,822 \text{ (тис. шт)} \end{aligned}$$

Розрахуємо точку беззбитковості у вартісному вираженні, використовуючи формулу:

$$ТБ_{\text{грош}} = ТБ_{\text{нат}} * \text{Ціна}$$

$$ТБ_{\text{грош}2020} = 239,576 * 893,51 = 214,063 \text{ (тис. грн.)}$$

$$ТБ_{\text{грош}2021} = 311,245 * 785,47 = 244,474 \text{ (тис. грн.)}$$

$$ТБ_{\text{грош}2022} = 387,822 * 829,65 = 312,757 \text{ (тис. грн.)}$$

Для більш детального аналізу, розрахуємо зону безпеки – показник, який показує різницю між обсягом виручки та точкою беззбитковості, розраховується як у натуральному, так і вартісному вираженні.

Розрахунок зони безпеки можна провести використовуючи формулу:

$$ЗБ_{\text{нат}} = ОР_{\text{нат}} - ТБ_{\text{нат}}$$

$$ЗБ_{\text{нат}2020} = 260 - 239,576 = 20,424 \text{ (тис. шт)}$$

$$ЗБ_{\text{нат}2021} = 330 - 311,245 = 18,755 \text{ (тис. шт)}$$

$$ЗБ_{\text{нат}2022} = 450 - 312,757 = 137,243 \text{ (тис. шт)}$$

Розрахуємо зону безпеки у грошовому вираженні:

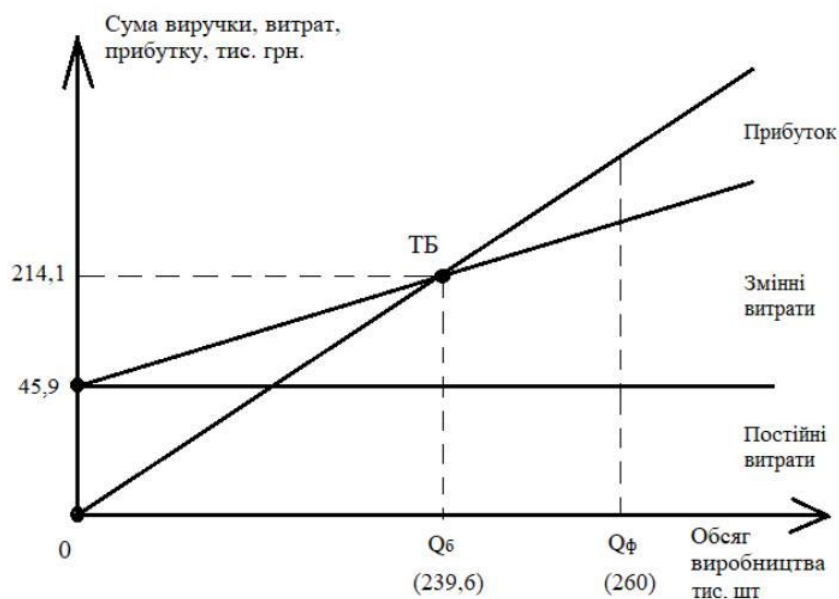
$$ЗБ_{\text{грош}2020} = 232,312 - 214,063 = 18,249 \text{ (тис. грн.)}$$

$$ЗБ_{\text{грош}2021} = 259,205 - 244,474 = 14,731 \text{ (тис. грн.)}$$

$$ЗБ_{\text{грош}2022} = 373,344 - 312,757 = 60,587 \text{ (тис. грн.)}$$

Побудуємо графічне відображення зони безпеки.

Рисунок 3.1 – Зона безпеки ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»» у 2020 році

3.2 - Зона безпеки ПрАТ «Київська кондитерська фабрика 2021 році

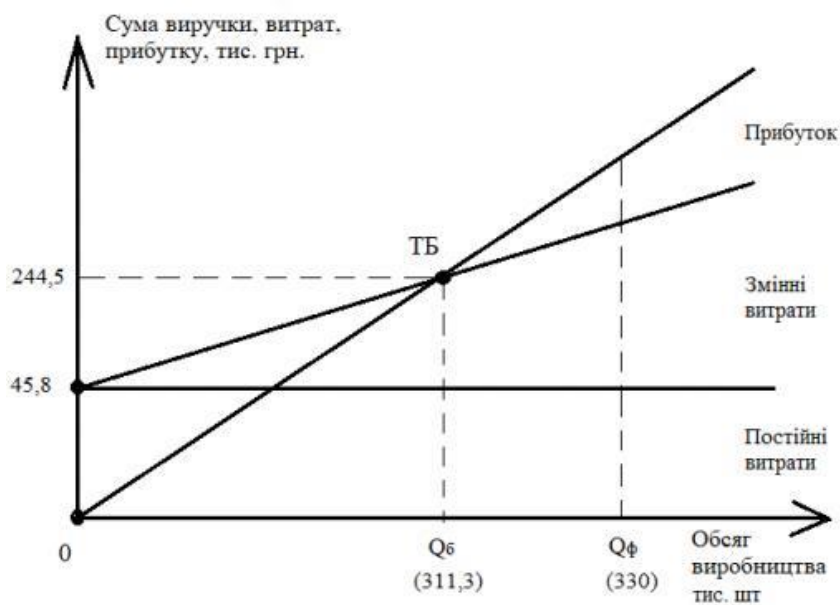
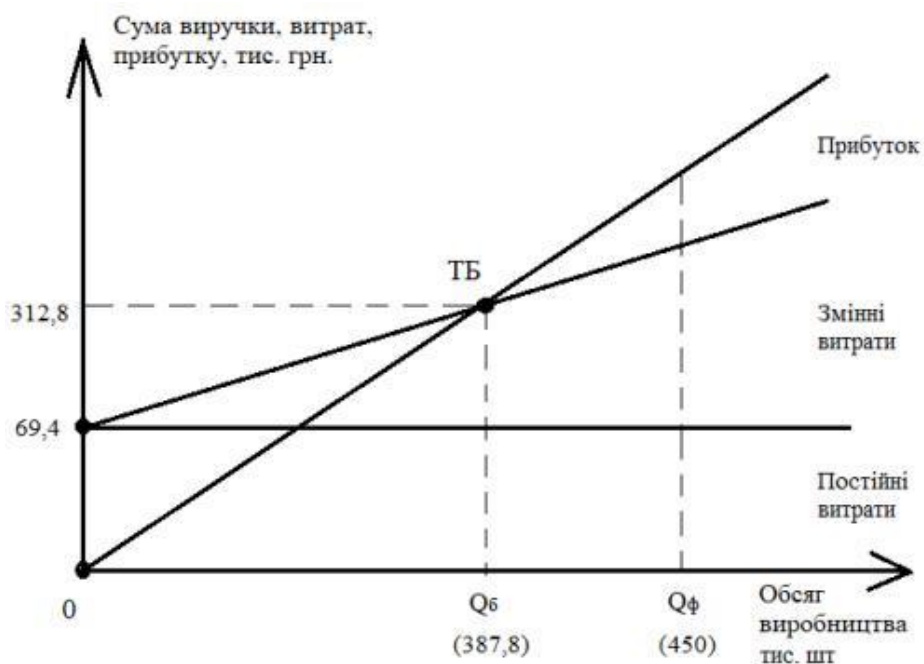

Рисунок 3.3 - Зона безпеки ПрАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»» у 2022 році

Опираючись на дані розрахунки, можна констатувати, що у період 2020-2022 років показники точки беззбитковості збільшувались, а зони безпеки поступово зменшувалися, це свідчить про неефективний процес управління витратами. Проте у 2022 році, після планової модернізації основних засобів виробництва, дані показники значно покращилися, але для більш ґрунтовної оцінки необхідно проаналізувати дані 2020-2021 років, які, на жаль, не оприлюднено на головному сайті компанії.

3.4. Практичні рекомендації для компанії щодо політики витрат

На основі цього аналізу Рошен можна порекомендувати наступні запобіжні заходи:

Процес і структура бізнесу шукають можливості для зниження витрат на управління. Впровадити більш ефективну систему управління за рахунок скорочення витрат на управлінський персонал та інших витрат.

Звернути увагу на оптимізацію процесу витрат на продаж: проаналізуйте

поточні процеси продажу та маркетингу, щоб підвищити ефективність та зменшити витрати. Подумати про використання електронної комерції та інтернет-маркетингу для залучення клієнтів та зменшення вартості традиційних каналів продажів.

Приділяти більше уваги управлінню та оптимізації витрат на робочу силу: оцінюйте оптимальний рівень заробітної плати, включаючи ефективні методи мотивації персоналу, покращуйте систему управління взаємовідносинами з трудовими ресурсами, впроваджуйте ефективні методи найму, підвищуйте продуктивність праці та знижуйте витрати на робочу силу.

Слідкувати за соціальними витратами та відрахуваннями: проаналізуйте програму соціального забезпечення працівників та визначте можливості оптимізації витрат. Розгляньте варіанти вдосконалення соціальних пакетів та системи соціального страхування, щоб зменшити витрати, зберігаючи задоволеність працівників.

Для підтримки ефективної стратегії управління: компанія повинна продовжувати приділяти особливу увагу ефективному управлінню сукупними витратами. Це означає постійний моніторинг і аналіз фінансових показників, виявлення тенденцій у витратах і пошук способів їх оптимізації. Регулярне оновлення бюджетних планів і моніторинг їх виконання допоможуть компанії розставити пріоритети і забезпечити ефективне використання ресурсів.

Інвестування в інновації: автоматизація процесів за допомогою новітніх технологій може зменшити витрати та підвищити продуктивність. Розгляньте можливість впровадження нових технологій, які оптимізують виробничі процеси, знижують матеріальні витрати та підвищують продуктивність праці працівників.

Посилити контроль витрат на матеріали: розгляньте способи покращення управління запасами, використання ефективної системи управління ланцюгами поставок та моніторингу процесу закупівель. Це може зменшити матеріальні витрати та зменшити втрати через неконтрольоване використання або застарілість запасів.

Розширення можливостей: Відкрийте для себе нові можливості для розширення асортименту продукції. Це допоможе залучити нових клієнтів,

збільшити продажі, збільшити прибуток та зменшити відносну вагу витрат.

Залучення фінансових ресурсів: розгляньте можливість залучення додаткових фінансових ресурсів для здійснення необхідних інвестицій. Це може включати зняття кредитних ліній, випуск акцій або залучення інвестиційних партнерів. Додаткові фінансові ресурси допоможуть компанії модернізувати своє обладнання, розширити виробництво та інвестиції, необхідні для розробки нових продуктів.

Підвищення продуктивності працівників: зосередьтеся на підвищенні продуктивності працівників, надаючи необхідні навички, навчання та програми стимулювання. Ефективні та мотивовані співробітники допоможуть

Це знижує витрати, покращує якість продукції та підвищує загальну ефективність бізнесу.

Удосконалювати процеси бюджетування та управління: створюйте більш точні та передбачувані бюджетні плани, які враховують зміни в структурі витрат та прогнозують майбутні зміни. Він забезпечує своєчасне виявлення відхилень і вживає коригувальних заходів для забезпечення ефективного контролю витрат.

Подумати про оптимізацію навколишнього середовища: розглянути екологічні аспекти та розгляньте можливість зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Впровадження енергоефективних технологій, перехід на використання відновлюваних джерел енергії та утилізацію відходів не тільки знизять витрати на електроенергію та екологічні податки, але також допоможуть поліпшити імідж компанії і відповідати сучасним екологічним стандартам.

Диверсифікація асортименту: подумайте про розширення асортименту, наприклад про розробку нових продуктів або надання інноваційних рішень. Це дозволяє компанії виходити на нові неділі, залучати більше клієнтів і збільшувати продажі.

Партнерські відносини з постачальниками: розгляньте можливість встановлення стратегічних партнерських відносин з надійними постачальниками сировини та матеріалів. Це може покращити умови закупівель, знизити ціни та покращити якість вихідних матеріалів.

Інновації та дослідження: зосередьтеся на впровадженні інноваційних рішень та проведенні досліджень та розробок. Це може включати впровадження нових технологій, вдосконалення виробничих процесів та розробку унікальних продуктів. Інновації допомагають компаніям залишатися конкурентоспроможними та виходити на нові неділі.

Покращити логістику: оптимізувати процес логістики та скоротіть час та вартість доставки товару. Розгляньте можливість впровадження нових технологій в управління ланцюгами поставок, використання автоматизованих складських систем та маршрутизації поставок. Це може зменшити транспортні витрати та підвищити ефективність процесу.

Підвищення ефективності виробництва: покращуйте виробничий процес, щоб зменшити витрати та підвищити ефективність. Розгляньте можливість використання автоматизації та робототехніки, впровадження передових технологій та методів контролю якості. Це збільшить виробництво і знизить питомі витрати.

Висновки

Ефективне управління економічними витратами, включаючи скорочення і оптимізацію, сприяє зростанню прибутку і забезпечує раціональну організацію виробничого процесу. 1. Це одне з найважливіших і найскладніших завдань для бізнес-лідерів.

Рівень і динаміка витрат безпосередньо впливають на прибуток і збитки як підприємства в цілому, так і окремих його підрозділів.

У даній роботі були вивчені теоретичні основи аналізу структури витрат, практичні навички складання бюджету, розрахунку і розрахунку основних показників ефективності управління витратами підприємства.

Належний контроль витрат є ключем до успіху компанії, забезпечуючи фінансову стабільність і конкурентоспроможність. Дослідження вказує на необхідність постійного моніторингу та оптимізації витрат, впровадження інноваційних підходів та вдосконалення процесів управління.

Проаналізовано вартість ПрАТ "Київська кондитерська фабрика "Рошен". Аналіз оцінок і розрахунків цієї компанії дозволив розробити конкретні рекомендації щодо вдосконалення політики контролю витрат.

Узагальнюючи рекомендації компанії Roshen, можна сказати, що ключовою стратегією є розвиток інновацій та підвищення якості продукції. Крім того, компанія повинна активно використовувати можливості цифрової трансформації та впровадження новітніх технологій у свій процес.

У сфері маркетингу та брендингу Roshen рекомендується проводити маркетингові дослідження, розробляти стратегії брендингу та зосереджуватися на якості продукції та інноваціях. Також важливо налагодити партнерські відносини з постачальниками та розвивати стратегічні партнерські відносини, які сприяють зростанню компанії.

У сфері управління та розвитку персоналу рекомендується звернути увагу на розвиток талантів та професійний розвиток працівників. Цього можна досягти, створивши захоплююче робоче середовище, розробивши програми навчання та розвитку, впровадивши сучасні методи управління та мотивацію працівників.

Крім того, варто звернути увагу на соціальну відповідальність та підтримку громади, реалізуючи соціальні ініціативи та забезпечуючи етичні та відповідальні методи взаємодії з громадами та зацікавленими сторонами.

Нарешті, важливим кроком для Roshen є розгляд можливостей інтернаціоналізації та глобального розвитку, які дозволяють компанії розширювати свої ринки і забезпечувати стабільність компанії.

Список використаних джерел

1. Аналіз витрат підприємства-[Електроннийресурс]/Режимдоступу http://studopedia.com.ua/1_129743_tema-analiz-vitrat-pidpriemstva.html
2. Белоусова, І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І. Белоусова І., М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит.– 2009.– №4. – С. 3-10.
3. Вороненко В. І. Обґрунтування напрямів розвитку сонячної енергетики для України // Енергоефективність та відновлювальна енергетика в Україні: проблеми управління / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019. – С. 72-85. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80025>
4. Вороненко В.И., Бурлакова И.М.. Эфффекты от использования энергетических природных ресурсов в странах Европейского союза и Украине. Економіка та держава. 2018. № 7. С. 61-66. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/70636>
5. Вороненко В.И., Горобченко Д.В. Теоретические модели анализа эколого-экономического развития. Економічний простір: Збірник наукових праць. 2020. № 157. С. 65-68. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83711>
6. Вороненко В.І., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Визначення індикаторів та рівнів регуляторної ефективності податкових інструментів на національному та світовому рівнях. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності : монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 65-75. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90488>
7. Вороненко В.І., Кубатко О.В., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем. Агросвіт. 2022. № 15-16. С. 15-22. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>
8. Гайдаєнко О.М. Структуризація витрат на основі аналізу фінансової звітності /О.М. Гайдаєнко// Матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції «Сучасні вимоги до обліку та контролю у контексті глобалізації: Одеса, 22-23 травня 2009 р. – Одеса, ОДЕУ, 2009. – 258 с.

9. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.

10. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>

11. Грабова, І.М. Класифікація витрат підприємства / І.М. Грабова // Матеріали III Всеукраїнської заочної наукової конференції “Актуальні питання сучасної економіки” / Уман. нац. ун-т садівництва, Ф-т економіки і підприємництва; [редкол.: А. Ф. Головчук (відп. ред.) та ін.]. — Умань: Сочінський, 2011. — Ч. 3. — С. 134 — 135.

12. Гринів Б.В. Економічний аналіз торговельної діяльності. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 392 с.

13. Дроб’язко, С.І. Методичні основи управління витратами підприємства / С.І. Дроб’язко // Академічний огляд. — 2010. — № 1(32). — С. 55 — 60.

14. Дяченко, А. В., Карінцева, О. І., Тарасенко, С. В., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Кисильова, К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.02>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>

15. Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>

16. Економіка розвитку: європейський досвід упровадження досягнень Industries 3.0, 4.0 та 5.0. : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов’євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91525>

17. Економічна сутність категорії витрат виробництва. [Електронний ресурс].

– Режим доступу:

<http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/16374/1/Economic%20essence%20of%20Oproduction%20cost%20categories%20.pdf>

18. Економіка та бізнес-інновації: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. – Суми : Університетська книга, 2023. – 702 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91523>

19. Іващенко В. І. Економічний аналіз господарської діяльності: навч. посібник для студентів економічних спеціальностей / В. И. Іващенко. – К.: НІЧЛАВА, 2001. – 204 с

20. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 3. С. 127–136. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-14 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86223>

21. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

22. Карінцева О.І., Дегтярьова І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf

23. Лукаш, О., Дерев'янку, Ю., Васильєва, Т., & Танащук, М. (2022). Формування конкурентного середовища у освітньому просторі: роль освітніх провайдерів. Механізм регулювання економіки, (3-4(97-98)), 31-39. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.08> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90532>

24. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>

25. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>

26. Мельник, Л., Карінцева, О., Кубатко, О., Дерев'янку, Ю., Маценко, О. (2022). Реструктуризація соціально-економічних систем як складова формування цифрової економіки в Україні у період кризи. Механізм регулювання економіки, (1-2(95-96), 7-13.

27. Мельник Л. Г., Маценко О. М., Дериколенко О. М., Кириленко М. В., Стародуб І. А. Економіка підприємств, територій та макроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій: від стабільності й лінійного мислення до антикрихкості та нелінійного, інноваційного мислення // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 67-78. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.06>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87532>

28. Мельник, Л. (2022). Росія – країна, побудована на порушенні божих заповідей: погляд економіста . Механізм регулювання економіки, (3-4(97-98), 141-150. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.10>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90536>

29. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

30. Микитюк Л. Деякі аспекти системного підходу до вивчення витрат. // Економіст. – 2006 - № 4

31. Ніколаєв С.О., Вороненко В.І., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Одеволе О.О. Блокчейн як фактор цифрової трансформації економіки України. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2021. №2. С. 16-23.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85043>

32. Омеляненко В.А., Литвиненко С.М., Вороненко В.І. Аналіз потенціалу конвергенції біо- та нанотехнологій в космічній галузі (національний та міжнародний аспект). Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та

механізми управління: колективна монографія / за ред. д.е.н. В.А. Омеляненко. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. С. 284-296.

33. Орлов О.А. Планування діяльності промислового підприємства: Підручник. – К.: Скарби, 2002.- 336

34. Панасюк, В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект: монографія / В.М. Панасюк. — Т.: Астон, 2005. — 288 с.

35. Партин, Г.О. Управління витратами підприємства : концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г.О. Партин; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. — К.: УБС НБУ, 2008. — 219

36. Попович, П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П. Я. Попович: підручник. - Тернопіль: Економічна думка, 2001. - 365 с.

37. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

38. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 1: Трансформації економічних систем: досвід ЄС в реалізації Industries 3.0, 4.0, 5.0: навчальний посібник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: Університетська книга, 2022. 608 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91526>

39. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 2: Кращі практики ЄС для сестейнового розвитку : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91527>

40. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1: Монографія. - Х.: ВД “Інжек”, 2016. – 368 с

41. Чухліб А.П., Кабушкін Ю.П. Сутність і природа витрат на виробництво// Фінанси України. – 2017. – №9. – С.30–34.